

Krónika

Beszámoló a X. Nemzetközi Finnugor Kongresszusról (Joskar-Ola, 2005. augusztus 15–20.)

1. Az előzményekről. A tartui finnugor kongresszuson, a rotációs rendszernek megfelelően, Joskar-Ola nyerte el a következő nagy találkozó rendezési jogát. Ez a döntés kissé megosztotta a finnugor tudóstársadalmat: amellett, hogy végre ismét egy oroszországi finnugor köztársaság került a figyelem középpontjába, sokan aggodalmuknak adtak hangot, vajon képesek lesznek-e a helyiek kellő színvonalon megrendezni a kongresszus.

Sokáig úgy tűnt, a szkeptikusok meglátásai igazolódhatnak. A kongresszus előtti időszakban gyakorlatilag semmiféle információ nem szivárgott át a magyar résztvevőkhöz (sem). A helyszínen járt nemzetközi delegációk mindig azzal a hírrel tértek haza, hogy „lesz kongresszus, s a régi szép szovjet idők módjára az utolsó pillanatban minden elkészül”. Ez végül így is történt, de ma már nehéz megmondani, hogy az információhiány hány embert rettentett el az utazástól. Még ez év elején sem kaptunk semmilyen információt arról, hogy kikhez lehet fordulni a szokásos kérdésekkel, s Anduganov tragédiája is nagymértékben fokozta a bizonytalanságot. Ehhez járultak a Koksaga vidékéről érkező nyomasztó hírek: ellenzékiet lehetetlenítettek el, újságírókat vertek meg, észt csoportot utasítottak ki. S még egy negatív dologról kell szólni: a magyar oktatási minisztérium – sajnos, már megszokott módon – ezúttal sem törődött nemzeti tudományunk egyikével; a pénzügyi támogatás nagy részét a különféle akadémiai és alapítványi pénzekből sikerült összedegatni.

Mіндеzen előzmények után nem meglepő, hogy minden idők legkisebb „delegációja”, alig több mint harminc fő indult útnak Magyarországról. Az utazás megszervezésében a legnagyobb érdemek Csepregi Márta nevéhez fűződnek, ehelyütt is szeretnénk megköszönni fáradhatatlan munkáját. Az utazásnak csak egy mozzanatát emeljük ki: a Moszkva–Joskar-Ola vonatkozás az „egyterű” vagonban sokunk életre szóló élménye marad...

2. A kongresszus tudományos programja. Mivel a rendezvény előtt az ún. szervezőbizottsággal nem tudtuk felvenni a kapcsolatot (utólag kiderült, e-mailjeinket megkapták, de nem válaszoltak rá, s nem is vették figyelembe az abban közöltek...), csak a helyszínen derült ki, hogy a különféle szimpóziumok és szekciók beosztása hogyan alakul. A szervezők – vagy a „оргомный конгресс” bővölete vagy a pénzügyi támogatás felszólása vagy pedig csak slendriánságuk miatt – mindenkit beosztottak a különféle szekciókba, akik valaha is előadással jelentkeztek (pedig legalább a kiadott vízumok alapján még lehetett volna módosítani a programon). Ennek következtében az egyes szekciókban a ténylegesen megtartott előadások aránya 50% körül mozgott, ez pedig jelentős káoszhoz vezetett, még a nagy kongresszusokon korábban megszokott „benyitogatások” okozta zavarokhoz képest is. (Több olyan szekció is volt, ahol például a délutáni programok teljes egészében elmaradtak; de volt olyan előadó is, aki kétszer tartotta meg ugyanazt az előadását.) Egy kongresszusi információs tábla valamit enyhíthetett volna a problémákon... Megkockáztatom: annak sincs túl sok tudományos hozadéka, hogy valaki – javarészt véletlenszerűen betévedő hallgatóság előtt – 20 perc alatt ledarálja előadását, majd mindenki száguld tovább a következő helyszínre...

Végül is, azt nem tudtuk meg, hány résztvevője volt a kongresszusnak (a helyiek 650–700-ra becstülték a létszámot). A jelentkezők listáját mindezek ellenére érdemes alaposabban szemügyre venni, hiszen ha a kongresszuson megjelentekről nem is ad helytálló információkat, az egyes országok „finnugor aktivitásáról” mégiscsak nyerhetünk adatokat. A programfüzetben feltüntetett lista alapján a 940 jelentkező a következő országokat képviselte (volna): Oroszország 672 fő = 71,5% (ezen belül Marij El 220, Udmurt Közt. 70, Mordvin Közt. 68, Komi Közt. 65, Tyumenyi terület 49, Moszkva 30, Karjala, Szentpétervár 26–26, Baskíria 22, Tatarsztán, Tomszk 18, Csuvas Közt. 17 stb.); Finnország 74, Magyarország 69, Észtország 51, Németország 23, Japán 9, Franciaország 7, Olaszország, Svédország 6–6, Ausztria 5, USA 4, Anglia, Kanada 3–3, Hollandia 2, Ausztrália, Lengyelország, Litvánia, Luxemburg, Norvégia, Románia 1–1 fő. (Sokan nagy érdeklődéssel várták a programfüzet 137. oldalán feltüntetett Pazmany Péter felbukkanását is...)

Mindezek után végül is néhány adat a tudományos programról is: A plenáris előadások – Domokos Péter, Tõnu Seilenthal, Ksenofont Szanukov et al. (tudománytörténet), Bereczki Gábor, Sirkka Saarinen (nyelvészet), Valerij Patrusjev (régészet), Tatyjana Gyevjatkina és Ildikó Lehtinen (néprajz) – a korábban megszokott módon zajlottak (a megjelent szöveg felolvasása és a felkért kommentátorok hozzászólása). Az előadások összesen 25 szekcióban zajlottak: folklorisztika és etnológia 7, irodalom

3, archeológia, antropológia 4, nyelvészeti 11 (alapnyelvi rekonstrukció, nyelvi kapcsolatok, fonetika és fonológiai, morfológia és morfofonológia, morfoszintaxis és szintaxis, lexikológia és lexikográfia, stilisztika és szemantika, onomasztika és onomasziológia, az irodalmi nyelvek fejlődésének problémái, dialektológia és az uráli nyelvek oktatása). Korábban már jeleztem, a sok párhuzamosság és a „fantomnevek” elképesztően nagy aránya miatt igen nehéz volt követni a programot.

A kongresszushoz kapcsolódó könyvkiállítás felemásra sikeredett: a magyar anyagnak csak egy része érkezett meg, azokat is csak egy eldugott helyen rakták ki; sok jó könyvet nem lehetett megvásárolni, de szerencsére azért több fontos kötet kapható volt.

3. A politika beszüremkedése. Joskar-Olába érkezve hamar kiderült, hogy a kongresszus politikai rendezvényé (is) lényegült át: Markelov elnök és stábjja már a maratoni hosszúságú megnyitón is hangsúlyozta, hogy „ők, marik” mennyire szívükön viselik a mari nép sorsát, s mindent megtesznek a népek békés egymás mellett éléséért, s ugyanez a hangvétel jellemezte a kirándulások különféle helyszínein fellépő helyi vezetők megnyilvánulásait is.

A kongresszussal egyidőben tett látogatást az Európa Parlamentnek a kisebbségek helyzetét felmérő delegációja Mariföldön. Jelentős észtországi sajtóvisszhangot és értetlenséget váltott ki az észt oktatási miniszterasszonynak a helyzetet szépnek és jónak láttató beszéde, melyet a megnyitón mondott el.

4. Kiegészítő programok, kirándulások. A balett-előadás, a koncertek és folklórprogramok magas színvonalú, sok nézőt vonzó rendezvények voltak. A fogadások kínálata rendkívül bőséges volt, látható volt, hogy pénzügyi akadályok végül is nem csorbítják a pazar ellátást; a lazac-kaviár-örmény konyak-grúz bor élvezetét azonban kissé megkeserítette, hogy az oroszországi finnugorság fiatalabb (kevésbé tekintélyes) képviselőit nem hívták meg a fogadásokra. A szervezők az egyes helyszíneken szépen kitétek magukért, a kedves, mosolygós kislányok hada a menzán és másutt üde színlótnak bizonyult.

A kirándulásokra az egyszerűség kedvéért nem lehetett jelentkezni (viszont nem kellett fizetni értük!), hanem „delegációk” szerint voltunk beosztva (amit a más típusú demokráciában felnőtt finnek kellőképpen sérelmeztek is). Ezeket is, csakúgy mint a kongresszus összes többi rendezvényét, a fokozott biztonsági óvintézkedések jellemezték (beléptetőkapuk, táskamotózások): a buszok konvojban, rendőri felvezetéssel közlekedtek, az utakat lezárták, az egyes helyszíneken (Kozmogymjanszkban – Ilf és Petrov irodalmi élménnyé nemesült Vaszjuki nevű településén –, Zvenyigóvában és Orsanká-

ban) egyen- és civil ruhás erők garmadája hárította el a külföldiek és helyiek esetleges találkozásait.

Összességében elmondható, hogy végül is a kezdeti információhiány és bizonytalanság ellenére tényleg volt kongresszus (ahogy az észt népi bölcsesség tartja: „a dolgoknak hajlama van rendeződni”), atrocitás sem az út során, sem Joskar-Olában nem ért senkit, s hónapok-évek múltán visszagondolva elsősorban a Volga-vidék látványa, az „egzotikus” helyszín, s a marik kedvessége, segítőkészsége marad meg bennünk.

MATICSÁK SÁNDOR

Suomi–unkari sanakirja -projekti

Jo pitkään on ollut selvää, että tarvitaan uusi, ajanmukainen suomi-unkari sanakirja palvelemaan kielten opiskelijoita ja kääntäjiä sekä yhtäläillä niitä, jotka harrastavat Suomen tai Unkarin kulttuuria ja kieltä. Helsingin yliopiston suomalais-ugrilainen laitos alkoi ajaa asiaa käytännössä vuoden 2002 syksyllä ja melko pitkäksi venyneen suunnittelun, rahoituksen hakemisen ja koeartikkelien kirjoittamisen jälkeen sanakirjan kirjoitustyö pääsi käyntiin kesällä 2004.

Projekti on suunniteltu nelivuotiseksi ja sen alkua on rahoittanut Kulttuurirahasto. Merkittävä apu on, että Kotimaisten kielten tutkimuskeskus antoi projektin käyttöön kustantamoihin varten laaditun sanalistan, jonka perusteella työtä on helppo tehdä. Sanakirjan kustantajaksi on lupautunut SKS. Sanakirjalla on kaksi unkarilaista ja kaksi suomalaista toimittajaa, jotka ovat kaikki kielen opettajia ja joilla on kokemusta myös kääntämisestä. Toimittajat työskentelevät pareina siten, että suomalainen valitsee hakusanan, merkitsee sille taivutusluokan, etsii kasveille ja eläimille latinankielisen nimen, miettii, mitkä merkitykset otetaan mukaan ja missä järjestyksessä sekä laatii esimerkkilauseet. Tämän jälkeen unkarilainen arvioi oman kielensä kannalta merkitykset ja esimerkkilauseet, täydentää niitä tarvittaessa ja kirjoittaa sana-artikkelin ensimmäisen version. Kolmannessa vaiheessa suomalainen tarkastaa artikkelin sisällön ja muokkaa sen ulkoasun. Muokatuihin artikkeleihin unkarilainen kokoaa isomman kokonaisuuden, jonka suomalainen vielä kerran tarkastaa ja valmistaa lopulliseen muotoonsa. Tämän jälkeen artikkelit lähetetään korjaajille, joita on neljä, kolme unkarilaista ja yksi suomalainen. Sana-artikkelit käyvät siis läpi monta vaihetta ja tällä pyritään tietysti mahdollisimman hyvään ja virheettömään lopputulokseen.